

INTRODUCCIÓ

Pompeu Fabra, una llengua moderna per a una nació moderna

Jordi Ginebra

Comissari de l'Any Fabra 2018. Catedràtic de la Universitat Rovira i Virgili

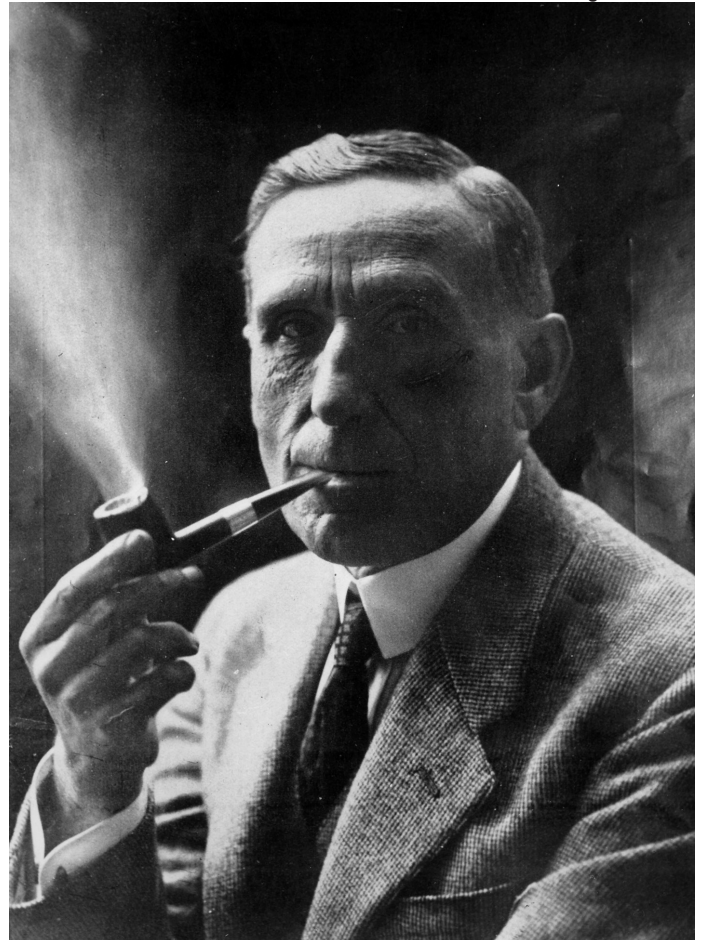
Pompeu Fabra va ser un destacat lingüista català. En l'Any Fabra 2018 recordem la seva figura i valorem la importància de les seves aportacions al coneixement científic de la llengua catalana. Però, a diferència del que passa quan dediquem una commemoració a un científic rellevant o a un artista especialment singular, en el cas de Fabra hi ha alguna cosa més. Perquè Fabra no va ser, solament, un gran gramàtic i un gran lexicògraf. Fabra és la persona que va fer possible la cristallització d'un model modern i funcional de llengua formal. Un model que la societat demanava perquè era necessari per al projecte col·lectiu de nació contemporània que s'havia començat a desenvolupar en les darreres dècades del segle XIX. I que va continuar desenvolupant-se, amb dificultats i obstacles de tota mena, durant tot el segle XX. I que ha arribat fins avui.

És per això que l'Any Fabra 2018, com diu David Paloma en un article recent al diari *El Punt Avui*, «ha despertat la febre per Fabra» («Enfabrats», suplement «Cultura», 15 abril, p. 7). No són només els filòlegs i els professors de gramàtica els qui s'interessen per Fabra. L'interès pel «seny ordenador de la llengua catalana» es fa visible arreu del país, i creix a mesura que passen les setmanes.

La revista *Llengua Nacional* no podia, lògicament, deixar passar l'ocasió sense unir-se a la commemoració. És per això que aplega en aquest número unes quantes contribucions que, ben segur, ajudaran a fer que l'Any Fabra 2018 brilli amb una llum intensa i clara.

En primer lloc, Josep Murgades, amb l'article «Fabra, teòric del “català, dialecte”», ens convida a considerar l'Any Fabra no solament com una commemoració, sinó com una ocasió per reflexionar (i per treure'n conseqüències) sobre el caràcter *dinàmic* de les llengües en general i del català en particular. Murgades ens mostra que Fabra es va referir més d'una vegada a la llengua catalana com a *dialecte* per fer-nos veure

Francisco X. Rafols / Museu de Badalona. Ar. Col. Mateu Rotger

Pompeu Fabra fumant

que cap sistema humà de comunicació té, per essència, la condició de llengua. I que, al capdavant, podem parlar de *llengua catalana* en la mesura que els parlants d'aquest idioma el fem servir en tots els àmbits d'ús i el *cultivem* de debò: en la mesura que la pràctica lingüística dels usuaris faci que l'idioma reforci la seva autonomia i la seva personalitat i no se subordini a altres sistemes.

Joan Julià-Muné també es planteja la seva col·laboració, «*De orthoepia cathalana. Cal sotmetre la pronúncia a l'ortografia?*», com una invitació a la reflexió. A parer seu, valorar Fabra no vol dir necessàriament

compartir tots els seus punts de vista. En aquesta línia, si Julià-Muné, d'una banda, ens explica que, en els plantejaments ortoèpics de Fabra —que mai no va desenvolupar plenament—, la pronúncia formal havia de seguir l'ortografia, de l'altra es demana si avui aquesta opció és realment la més adequada: potser es pot acceptar certa dissociació entre pronúncia (que evoluciona) i ortografia (que tendeix a romandre fixa).

Amb «Fabra: la llengua com a eina», Xavier Lamuela situa l'obra de Fabra en les coordenades adequades des del punt de vista sociolingüístic i polític. I ens fa veure que, en aquestes coordenades, el treball de planificació lingüística del corpus (el treball de Fabra) és tan estrany al propòsit de convertir un idioma en una simple marca identitària com al de considerar-lo un mer instrument de comunicació.

A continuació David Paloma fa, a «La mort de Pompeu Fabra», una bella evocació de les darreres hores del Mestre, de la seva mort i enterrament, i s'atura en una seqüència poc coneguda d'aquest episodi històric: l'embalsament del cos de Fabra. Acaba l'article amb una incursió en l'actualitat, que no defuig la possible polèmica: es mostra crític amb la manera com ha quedat la tomba actual de Fabra després de les reformes fetes l'any 2016.

Joan Martí i Castell, amb «Pompeu Fabra: alguns aspectes de la teoria de la llengua», ens ofereix una síntesi dels plantejaments fabrians relatius a la fonamentació teòrica i ideològica del seu treball codificador. Són els 9 següents. 1) La llengua no és sols un mitjà de comunicació, sinó un element d'identitat col·lectiva. 2) La llengua identifica la nació. 3) La llengua ha de ser moderna (i no un recordatori de l'època medieval). 4) La llengua ha de ser unitària (hi ha d'haver homogeneïtat entre varietats i registres). 5) El model codificador triat és el composicional (la norma és el resultat d'una labor de selecció). 6) La llengua normativa ha de ser funcional (però no fàcil). 7) El model lingüístic final ha de deslliurar-se de la castellanització. 8) El català ha de convertir-se en sociolingüísticament necessari en tots els sectors. 9) La societat ha d'evitar la bilingüïtzació (Catalunya té una única llengua pròpia).

Marcel Fité, fent memòria d'«Aquell llibre de tapes vermelloses» que va descobrir, de jove, a les golfes de casa seva —un exemplar d'una gramàtica de

Pompeu Fabra—, es val del pretext de l'Any Fabra per recordar una terrible veritat històrica: les dificultats insalvables que han tingut els catalans en molts moments per aprendre amb normalitat a escriure la seva llengua. Per Fité, els homenatges a la figura de Pompeu Fabra no poden desvincular-se mai del record d'aquesta realitat.

En una línia en part relacionada es desenvolupa la contribució de Jordi Mir, «Pompeu Fabra, llengua i pàtria». Mir posa en relleu, adduint diversos fets concrets, el compromís cívic i polític de Fabra amb el seu país. Un compromís que no va ser teòric o retòric, sinó que, com assenyala Mir mateix, va causar-li terribles penalitats reals i tangibles: va ser desposseït de la seva càtedra, va anar a la presó, va haver d'exiliar-se

i va passar els darrers anys de la seva vida en una situació econòmicament compromesa i moralment duríssima (circumstàncies que no li van impedir continuar treballant amb esperança, com diu la seva coneguda frase). No és gens sobrer aquest article de Mir, avui que Catalunya torna a patir una intensificació de l'acció repressora de l'Estat espanyol.

Finalment, Montse Sarret, en l'article «Pompeu Fabra, l'aventura de la llengua», ens ofereix una amable presentació del llibre homònim publicat recentment, amb motiu precisament de l'Any Fabra. Sarret destaca les qualitats de l'obra —es tracta d'una combinació de text il·lustrat i còmic, escrit per Gemma Pauné Xuriguera i il·lustrat per Oriol Garcia—, i certament aconseguix el que devia ser el seu propòsit inicial: que el lector conclogui ràpidament que no pot perdre's la lectura d'aquest llibre.

El dossier dedicat a Fabra es completa amb una entrevista a Jordi Mir, un dels col·laboradors del monogràfic. Mir destaca entre el fabristes perquè ha estat un dels directors —amb Joan Solà— de les *Obres completes* de Pompeu Fabra. Però té de fet molts altres mèrits en l'àmbit de la, diguem-ne, fabrofilia. L'entrevista ens mostra, a més, algunes de les seves qualitats humanes: una persona humil i fidel al país.

Un conjunt de textos que són, certament, una notable manifestació que «la febre per Fabra» continua estent-se, i que constitueixen, a més, una bona aportació perquè la societat catalana aprofiti l'Any Fabra 2018 per reflexionar sobre el present i sobre el futur de la seva llengua.■

Que la societat catalana aprofiti l'Any Fabra 2018 per reflexionar sobre el present i sobre el futur de la seva llengua.
